

NDIKIMI I MOSHËS SË EDUKATOREVE NË CILËSINË E PUNËS ME FËMIJËT E MOSHËS 0-3 VJEÇ

Zehrie Plakolli¹

Abstrakti

Qëllimi i këtij studimi është vëzhgimi dhe vlerësimi i punës së edukatoreve të moshës mbi 55 vjeç, të cilat punojnë me fëmijët 0-3 vjeç, dhe niveli i cilësisë së punës së tyre. Që përmbajtja dhe rezultatet e këtij punimi të jenë më të plota dhe më konkrete, kemi shqyrtuar burime teorike/literaturë të kësaj fushe problemore dhe kemi realizuar procesin e vëzhgimit të punës së edukatores përgjatë aktiviteteve me fëmijët 0-3 vjeç, që në mënyrë sa më objektive të arrijmë tek konkludimet. Në kuadër të kësaj çështjeje, punimi përmban shqyrtime më të përgjithshme teorike dhe të dhëna empirike, me specifikat kyçe të reflektimit të edukatores, përgjatë kujdesit ndaj fëmijëve, si: mjedisi dhe klima e përshtatshme për fëmijët e moshës 0-3 vjeç, motivimi dhe aktivizimi i fëmijëve, zbatimi i fleksibilitetit dhe strategjive sipas nevojës, vëzhgimi i fëmijës dhe identifikimi i nevojave individuale të tij, raporti i afërt dhe trajtimi emocional i fëmijës, komunikimi përmes gjuhës joverbale-shprehjes/gjuhës së trupit, zbatimi i lojës së strukturuar dhe spontane, përkujdeset për sigurinë, zhvillimin dhe edukimin e fëmijëve.

Përderisa të dhënat teorike na ofrojnë informacione për vlerën dhe rëndësinë e pakompenzueshme të trajtimit të duhur të fëmijëve 0-3 vjeç dhe sipas nevojave specifike të tyre, të dhënat empirike nxjerrin në pah faktet, se sa edukatorët tona, të moshës 55-65 vjeçe, kanë gatishmëri, kapacitete dhe mundësi fizike të kujdesen për zhvillimin dhe edukimin e fëmijëve të moshës më të hershme. Instrument për realizimin e hulumtimit në terren kemi pasur protokollin e vëzhgimit, instrument ky i pastandardizuar, por i përpiluar bazuar në pyetjet kërkimore dhe në objektivat që janë synuar të arrihen.

Rezultatet e këtij hulumtimi tregojnë që edukatorët e moshave mbi 55 vjeç, pavarësisht kapaciteteve profesionale, nuk kanë gatishmërinë e mjaftueshme fizike as emocionale, që të merren me fëmijët e moshës më delikate, 0-3 vjeç.

Këto fakte përforcojnë nevojën që çështja e moshës së madhe të edukatoreve që punojnë me fëmijët 0-3 vjeç duhet të trajtohet me seriozitet nga të gjithë kompetentët që merren me zhvillimin, mirëqenien dhe edukimin e fëmijëve 0-3 vjeç. Sepse fëmijët nën përkujdesjen e një 63 apo 65-vjeçareje, përveçqë nuk janë të trajtuar profesionalisht, ata mund të jenë edhe në rrezik permanent, pasi që ata kanë shumë nevojë, përveç tjerash, për përkujdesje të posaçme fizike, e cila edukatoren e kësaj moshe e vë në vështirësi të mëdha.

Fjalët çelës: *edukimi parashkollor, moshë e edukatores, fëmijët e moshës 0-3 vjeç, zhvillimi i fëmijës.*

¹ Hulumtues për Planifikim Shkollor

Abstract

The purpose of this study is to observe and evaluate the work of educators over the age of 55, who work with children 0-3 years old and the level of quality of their work. In order to have the content and the results of this project more complete and concrete, we have reviewed theoretical / literary sources of this problem area and conducted the process of observing the work of the educator during the activities with the 0-3 year old children in a more objective way, in order to reach the conclusions. Within this issue, the project contains more general theoretical reviews and empirical data, with the key features of the educator's reflection, along with childcare, such as; Environment and climate suitable for children aged 0-3 years, Motivation and activation of children, Implementation of flexibility and strategies as needed, Child observation and identification of individual needs, Close relationship and emotional treatment of the child, Communication through non-verbal language / body language, Implementation of a structured and spontaneous game, Cares for the safety, development and education of children.

While theoretical data provide us with information on the unmatched value and importance of proper treatment of children 0-3 years old and according to their specific needs, empirical data reveal the facts of how our educators aged 55- 65, have the willingness, the capacity and the physical opportunity to look after the development and education of children of the earliest age. We had an observation protocol, a standardized but compiled tool, based on research questions and objectives that are intended to be achieved.

The results of this research show that educators over the age of 55, regardless of their professional capacity, do not have enough physical or emotional readiness to deal with children of the most delicate, 0-3 years of age.

These facts reinforce the need for treating the age of the educators working with children 0-3 seriously by all those involved in the development, well-being and education of children 0-3 years old. Because children under the care of a 63 or 65 year old teachers, except that they are not treated professionally, they may be at a perilous risk, as they have a lot of needs, among other things, for special physical care, which puts the educator of this age in big trouble.

Key words; *Pre-school education, age of educator, children aged 0-3 years, child development.*

1. HYRJE

Edukimi në fëmijërinë e hershme nga ekspertët arsimorë konsiderohet si edukim me rëndësi fundamentale, për zhvillimin dhe formimin e mëtutjeshëm të fëmijëve. Megjithëkëtë, tradita për edukimin parashkollor në Kosovë është shumë e shkurtër dhe të dhënat e shumta flasin për një zhvillim të ngadalshëm dhe ngecje të gjithanshme të këtij niveli të edukimit. Në kuadër të problematikave të edukimit parashkollor, e posaçërisht të atyre që kanë të bëjnë me fëmijët 0-3 vjeç, që janë të përfshirë në sistemin edukativ, sfidë më vete aktualisht është edhe mosha e madhe e edukatoreve që punojnë me ta.

Arsyeja që më shtyri të preokupohe me këtë çështje është se, përgjatë prezencës sime nëpër institucione parashkollore dhe komunikimit me to, kam hasur në një numër të madh edukatoresh të moshës mbi 55 vjeçe, që punojnë me fëmijët e moshës 0-3 vjeç dhe kam parë që ato nuk janë mjaftueshëm kompetente të kujdesen dhe të trajtojnë fëmijët e kësaj moshe, sipas kërkesave dhe nevojave të tyre. Rëndësia e këtij punimi është se çështja që kemi trajtuar nuk është e përcaktuar as e sqaruar me ligj, as me asnjë dokument zyrtar, dhe se askund nuk është marrë parasysh çështja që edukatorët me moshë të madhe (55-65 vjeç) kanë kapacitete të kufizuara për përkujdesje ndaj fëmijëve 0-3 vjeç.

Gjetjet e këtij hulumtimi vlejné jo vetëm si një statistikë bazike për problemin e moshës së edukatoreve, por edhe si të dhëna valide nga terreni, për rishikimin dhe përmirësimin e legjislacionit dhe politikave të arsimit parashkollor, lidhur me planet dhe programet edukative, realizimin e këtyre planeve dhe programeve dhe për shërbimin më cilësor ndaj zhvillimit të fëmijëve në të gjitha aspektet zhvillimore (fizik, kognitiv, social, emocional dhe gjuhësor). Përkujdesja dhe trajtimi i fëmijëve të moshës 0-3 vjeç e ka rëndësinë e vet të veçantë, për faktin se shkencërisht është konstatuar që zhvillimin më optimal truri i njeriut e ka përgjatë tri viteve të para të jetës. Për këtë, truri i fëmijëve 0-3 vjeç duhet të stimulohet, për të arritur zhvillimin e tij sa më të plotë.

Megjithëkëtë, kjo është grupmosha e fëmijëve, për të cilën kemi më së paku informacione dhe më pak përkushtim nga politikat e ministrive

kompetente (MASHT,MMQS,MSH) për mirëqenien dhe edukimin e fëmijëve të kësaj moshe, për të cilët nuk kemi asnjë lloj programi të aspektit edukativ e zhvillimor të tyre.

2. KONTEKSTI TEORIK

Mosha 0-3 vjeç është koha kur ndodh zhvillimi më i hovshëm i fëmijës dhe gjatë kësaj kohe tek ata ndodhin ndryshimet/përparimet më të mëdha. Për këtë arsye, prindërit dhe kujdestarët e tyre duhet ta njohin kompleksitetin e zhvillimit dhe ndryshimit të fëmijëve të kësaj faze. Kurse në mënyrë të veçantë edukatorët, si kompetente dhe të kualifikuara për përkujdesjen ndaj fëmijëve të moshave 0-3 vjeç janë ato që duhet të kenë njohuri thelbësore lidhur me zhvillimin e përgjithshëm të fëmijëve të kësaj moshe, i cili vjen si ndërveprim i gjeneve dhe përvojës/eksperiencës që u mundësohet përgjatë qëndrimit në institucionin parashkollor.

„Gjatë 3 viteve të para të jetës së tyre, fëmijët mësojnë të zotërojnë aftësitë për veten e tyre, fillojnë të mësojnë të ecin, të ushqehen dhe të flasin, si dhe të zhvillojnë vetërregullimin e sjelljeve duke ua përshtatur situatave dhe nevojave që u paraqiten. Në këtë periudhë të fëmijërisë së hershme, ata ndërtojnë vetëbesimin, autonominë dhe kontrollin mbi trupin e tyre dhe fillojnë edhe të aftësohen, për të dalluar të mirën dhe të keqen, apo të drejtën nga e gabuara dhe po ashtu fillojnë të përdorin fjalët pohuese e mohuese **po** ose **jo**, varësisht nga vlerësimi i tyre” (Samms,V.M., 2010). I tërë ky zhvillim, ndryshim dhe transformim i fëmijës me qëndrim tërëditor në institucionin parashkollor ndodh në praninë e përhershme të edukatores dhe në varësi të asaj se sa ajo e stimulon fëmijën, përmes aktiviteteve dhe qasjeve të saj intelektuale, etike e profesionale, por edhe përmes gatishmërisë se saj fizike e shëndetësore, pasi që natyra e punës se saj me fëmijët 0-3 vjeç është që ajo në çdo moment duhet të jetë mobile dhe vigjilente për gjithçka që mund të ndodhë aty.

Mirëpo, shumë domethënëse për cilësinë e punës së edukatores janë edhe vetitë subjektive të saj, d.m.th. bindjet, karakteristikat e personalitetit, natyra miqësore dhe e mirëkuptimit të saj me fëmijët. Meqenëse (sipas

eksperteve të kësaj fushe) zhvillimi optimal i trurit të njeriut bëhet në këtë periudhë (0-3 vjet), rëndësia dhe ndikimi qenësor i qasjes së edukatores është në zhvillimin e trurit të fëmijës, i cili gjatë tërë pjesës optimale të ditës është me të. Pra, edukatorja mund të ketë ndikimin, si në zhvillimet pozitive të trurit, ashtu edhe në zhvillimet negative të trurit të fëmijës, të cilat janë përcaktuese për jetën e tij në të ardhmen.

Puna e edukatores (me fëmijët 0-3 vjeç) ka specifikat e veta, sepse ka të bëjë me moshën më vitale të zhvillimit të njeriut, të cilët ende nuk e zotërojnë mirë trupin e tyre, që ende nuk komunikojnë verbalisht dhe që ende është shumë i varur në çdo aspekt. Prandaj, edukatores i nevojitet shumë vigjilencë, përkushtim dhe përpjekje, që ta kuptojë sa më mirë e më drejt fëmijën, megjithëse nuk ka shumë komunikim me të. Ajo duhet të dijë ta kuptojë fëmijën edhe përmes shprehjes së syve, të emocioneve dhe shprehjes së gjuhës së trupit të tij. Kështu që planifikimi i punës dhe aktiviteteve për fëmijët e kësaj faze zhvillimore duhet të bazohet në njohuritë për nivelin e të kuptuarit e fëmijës dhe zhvillimit individual të tyre. Sepse fëmijët përgjatë fazave të zhvillimit kanë të përbashkëtat e tyre, por kanë edhe dallimet e shumta, të cilat çdo edukatore duhet t'i ketë parasysh. Në bazë të kësaj, ajo duhet të planifikojë dhe të realizojë aktivitete, të cilat i japin mundësi fëmijës të zhvillohet dhe të krijojë njohje të reja, duke e mbështetur në nevojat e tij individuale. Edukatorët janë komponenti kryesor në ofrimin e kujdesit ndaj fëmijës jashtë shtëpisë së tyre. Karakteristikat e tyre personale, si vetëbesimi, profesionalizmi, aftësia për të krijuar marrëdhënie miqësore e të ndjeshme me fëmijët gjatë përkujdesjes ndaj tyre dhe krijimi i marrëdhënieve reciproke mbështetëse me familjet e këtyre fëmijëve, janë karakteristika me ndikim të madh në përparimin dhe përfitimin e përvojave të fëmijës. Ato janë aleati më i fortë i fëmijës, që në një mënyrë e përcaktojnë nivelin e cilësisë së zhvillimit të përgjithshëm të tyre. Prandaj, edukatorët që kujdesen për fëmijët 0-3 vjeç (të cilët janë krejtësisht ose pjesërisht të varur) duhet të kenë parasysh disa aspekte, të qasjes ndaj tyre, si: aspektin e kujdesit dhe nevojave fizike, aspektin shëndetësor-higjienik dhe aspektin zhvillimor e edukativ të tyre.

Kurse, disa nga indikatorët e punës së edukatores me fëmijët 0-3 vjeç, të cilët i kemi trajtuar përgjatë këtij punimi, janë: mjedisi, klima, motivimi, qasjet fleksibile e strategjike, vëzhgimi, raporti i afërt me fëmijët, mënyrat e komunikimit, përkujdesja fizike dhe zhvillimi i gjithanshëm i fëmijës.

2.1. Mjedisi i përshtatshëm në institucionet parashkollore, për fëmijët e moshës 0-3 vjeç

Rëndësia e mjedisit të përshtatshëm, për qëndrim tërëditor dhe zhvillim e edukim të fëmijës, është e pakontestueshme. Vetëm në një mjedis të këndshëm për të, fëmija mund të pranojë me dëshirë qëndrimin jashtë shtëpisë së tij, mund të krijojë marrëdhënie të mira me edukatoren e bashkëmoshatarët e vet dhe të përshtatet me institucionin edukativ. Një mjedis atraktiv nxit kureshtjen, motivimin për përfshirje në aktivitete, përshtatjen me rrethin e përbashkët dhe atë personal të fëmijës. Një ambient i tillë nxit zhvillimin, edukimin dhe zgjerimin e njohurive të reja tek fëmijët. Brenda organizimit dhe krijimit të një ambienti sipas specifikave dhe moshës së fëmijëve, mund të realizohet shumëllojshmëria e aktiviteteve adekuate, përmes së cilave edukatorja stimulon vullnetin e tyre, për të qenë më aktiv dhe më interaktiv me të tjerët. Është shumë domethënëse për cilësinë e shërbimit ndaj fëmijëve, krijimi i një mjedisi të pasur me gjëra të ndryshme, me mundësi që fëmija të eksplorojë, të bëjë lirshëm lëvizje fizike e aktivitete argëtuese. Këto që u thanë vlejné më shumë për fëmijët e moshës 2 dhe 3 vjeç, kurse sa u përket fëmijëve të moshës 1 deri 2 vjeç, si ambient i përshtatshëm, stimulues edhe emocionalisht konsiderohet ambienti ku krijohet raporti më i afërt me edukatoren dhe ofrohet kujdes dhe pozitivitet nga ana e saj. “Kjo fazë e zhvillimit të fëmijës karakterizohet si stadi më i rëndësishëm për krijimin e vetëbesimit, për krijimin e besimit në të tjerët dhe është i lidhur ngushtësisht me mjedisin që e rrethon. Prandaj, është shumë e rëndësishme që edukatorja, me mundësitë objektive që ka në dispozicion, të bëjë akomodimin dhe organizimin e ambientit në mënyrë kreative, të përshtatshme për shijen, dëshirat dhe nevojat e fëmijëve 0-3 vjeç.”(Infant and Toddler Spaces -Design for a quality classroom,2017).

2.2. Klima adekuatë për fëmijët 0-3 vjeç

Krijimi i një klime të dashur, të ngrohtë, duke harmonizuar ambientin ku qëndron fëmija, me raportin e afërt e miqësor me të, ka një rëndësi të posaçme për krijimin e besimit dhe sigurisë së fëmijës, për botën që e rrethon dhe krijimin e botëkuptimit të tij për të tashmen dhe për të ardhmen. P.sh. dhomat e zbuluara me kolorite dhe gjëra të përshtatshme e të dashura për fëmijën dhe kujdesi pozitiv dhe i dashur i edukatores ndërtojnë një klimë shumë frytdhënëse, për disponimin, akomodimin, zhvillimin dhe edukimin e fëmijës.

2.3. Motivimi dhe aktivizimi i fëmijëve 0-3 vjeç në institucionin parashkollor

Për fëmijët e moshës 0-3 vjeç, të cilët ndodhen jashtë shtëpisë së tyre e të shoqëruar nga njerëz jo familjarë, motivimi është i domosdoshëm dhe i pakompenzueshëm. Suksesi i punës së një edukatores, nxitja e zhvillimit të fëmijëve dhe edukimit të tyre, nuk mund të imagjinohet pa stimulim të fëmijëve nga ana e saj. Kjo mund të bëhet përmes shumë formave e qasjeve të ndryshme, të cilat e ngacmojnë kureshtjen dhe imagjinatën e fëmijës, e nxisin që të vjen në shprehje humori dhe talenti i fëmijës, si dhe e bëjnë më të këndshëm e më të dashur qëndrimin ditor të fëmijës në institucionin parashkollor. Kjo në masë të madhe varet nga rrethanat dhe mundësitë ekzistuese objektive të institucionit parashkollor, por kryesisht varet nga aftësitë dhe shkathtësitë kreative të edukatores, e cila këtë mund ta bëjë vetëm duke e njohur dhe kuptuar botën e fëmijëve, interesimet, preferencat dhe kapacitetet e tyre në pajtim me moshën që kanë. Vetëm edukatorët e tilla dinë të provokojnë dëshirat, shijen, talentin dhe vullnetin e fëmijës dhe ta shtojnë disponimin e tij për të qëndruar në institucionin parashkollor.

2.4. Zbatimi i strategjive fleksibile nga ana e edukatores, sipas nevojave të fëmijëve 0-3 vjeç

Ekspertët e edukimit të fëmijërisë së hershme kanë konstatuar se natyra e fëmijëve të moshës 0-3 vjeç bën që të mos ketë parime, kritere e standarde universale, të cilat mund t'i zbatosh në çfarëdo situatë e rrethane me këta fëmijë. Fëmijët e kësaj moshe kanë nevojë për një trajtim të qëndrueshëm, të sigurt dhe të përshtatshëm për delikatesën e tyre. Për shkak të moshës së vogël dhe nevojës për trajtim të shumanshëm të fëmijëve 0-3 vjeç (përkujdesje fizike, higjienike, ushqyerje, angazhim për zhvillim të gjithanshëm dhe edukim të tyre), nga ana e edukatores, kërkohet trajtim shumë kompleks, për të cilin ajo duhet të ketë predispozita profesionale dhe mirëqenie fizike, që të mund të kryejë shërbimet e nevojshme të tyre dhe për të edukuar ata.

2.5. Vëzhgimi i fëmijëve nga edukatorja dhe identifikimi i nevojave individuale të tyre

Edukatoret që punojnë me fëmijët e moshës 0-3 vjeç, gjatë punës së tyre, kanë përgjegjësi tepër të madhe, sepse kanë të bëjnë me qeniet më të vogla, më të varura dhe më të ndjeshme njerëzore. Ato, përveçqë duhet të kujdesen për zhvillimin tërësor të këtyre fëmijëve, duhet të jenë përgjegjëse edhe për sigurinë e tyre dhe ruajtjen nga rreziqet eventuale që krijohen aty për aty. Kurse në pajtim me moshën e fëmijëve duhet të plotësohen edhe nevojat e domosdoshme individuale të tyre, pasi që janë të varur dhe mos plotësimi i tyre mund të ketë edhe pasoja me ndikim jo vetëm për të ardhmen e fëmijës, por edhe për rrethin e tij. Qasja ndaj fëmijëve të moshës 0-3 vjeç, e posaçërisht ndaj atyre 1-2 vjeç, nevojitet të jetë individuale, aq sa edhe më e përgjithshme. Pra, ata kanë shumë nevojë për trajtim individual. Kështu që nga edukatorja kërkohet që të jetë në vazhdimësi vigjilente (të jetë një lloj detektivi syhapur) për të kryer shërbimin e duhur ndaj fëmijës dhe për të identifikuar nevojat individuale të tij, për trajtim dhe intervenim sa më të hershëm, qofshin ato si nevoja momentale, apo të përhershme. Çdo ndikim negativ, qoftë gjenetik, zhvillimor apo mjedisor, mund të përmirësohet më lehtë nëse identifikohet në vitet e hershme. Edukatorja duhet të ketë vëmendje të veçantë për

secilin gjest apo mënyrë të shprehjes së fëmijës, sepse çdo lloj i reflektimit, përveç asaj që shihet, shpreh edhe diçka të brendshme të tij. Dhe, nëse këto nuk trajtohen sa më herët, mund të ketë pasoja të përhershme tek ai.

Përderisa “vëzhgimi pedagogjik ka funksion të grumbullimit të të dhënave e informatave, me qëllim që të konstatohen, vlerësohen dhe përforcohen kapacitetet e fëmijëve., (Novara, 2008), vëzhgimi që u bëhet fëmijëve 0-3 vjeç është më shumë me karakter të përkujdesjes dhe trajtimit të tyre, sipas nevojave individuale.

2.6. Raporti miqësor dhe emocionalisht i afërt ndërmjet edukatores dhe fëmijëve 0-3 vjeç

Për shkak se një i mitur 0-2 ose edhe 3 vjeç është plotësisht i varur dhe i lidhur me njerëzit e tij të rritur, formimi i besimit të tij bazohet në besueshmërinë dhe cilësinë e kujdestarëve. Në këtë fazë të zhvillimit, fëmija është i varur nga edukatorët për gjithçka që atij i duhet për të funksionuar, duke përfshirë ushqyerjen, veshmbathjen, nevojat fiziologjike, por edhe për dashurinë e ngrohtësinë e komunikimit. Nëse një kujdestare nuk arrin të tregojë kujdes dhe afërsi adekuate, fëmija do të dijë ta ndiejë se nuk mund të besojë ose të varet nga ajo. Përkujdesja e vazhdueshme dhe e nevojshme mund të ofrohet vetëm në një ambient të qetë, të sigurt dhe me mundësi relaksimi, apo trajtimi të shqetësimeve/ nevojave të fëmijëve. Pra, përveç fizikisht, fëmija duhet të trajtohet edhe emocionalisht, varësisht nga nevojat që ka. Qasja miqësore dhe e këndshme e edukatores mund ta ndryshojë ose ta rregullojë gjendjen jo të mirë emocionale të fëmijës dhe disponimin e tij, sepse tek fëmija krijohet siguri e besim, qoftë edhe vetëm duke e mbajtur afër vetes me butësi dhe duke komunikuar me buzëqeshje, këndshëm, me të. Një qasje e tillë qetësuese dhe stimuluese mund të ndikojë në dëshirën dhe vullnetin e fëmijës për të krijuar rreth social, për t’u përfshirë në lojë e aktivitete dhe për të qëndruar në institucion parashkollor. Fëmija mund të zhvillohet në aspektin intelektual, emocional e socializues vetëm duke qenë i kyçur në aktivitete të përditshme dhe të përbashkëta. “Fëmija 0-3 vjeç është i ndjeshëm dhe duhet pasur vëmendje me të, sepse ai ka shumë aftësi dhe

prirje që ta përjetojë thellë trishtimin dhe dëshpërimin në mënyrë të qëndrueshme, që mund të jenë si reagim apo si pasojë ndaj traumave, keqtrajtimeve dhe refuzimit personal të tij” (Laura, 2013).

Kurse përcaktues i zhvillimeve të gjithanshme të fëmijës është gjendja emocionale e tij. “Sipas ekspertëve shkencorë të kësaj fushe, i tërë zhvillimi i hershëm mund të dëmtohet e të rrezikohet seriozisht nga dëmtimet emocionale të fëmijës” (Shala, 2015). Prandaj, kjo specifikë e punës së edukatores është kyçe dhe përcaktuese e cilësisë së qasjes ndaj fëmijëve 0-3 vjeç.

2.7. Komunikimi i edukatores me fëmijët edhe përmes gjuhës joverbale (shprehjes dhe gjuhës së trupit)

Para se të përdorin fjalët, foshnjat komunikojnë me të tjerët përmes shumë mënyrave joverbale. Ato këtë e bëjnë përmes shprehjes së syve, gjuhës së trupit, përmes imitimeve dhe reflektimeve tjera fizike dhe emocionale. Për shkak të nevojës për kuptim dhe për bashkëpunim, në të njëjtën mënyrë duhet të përpiqet të komunikojë me ta edhe edukatorja. Vetëm kështu mund të ketë komunikim reciprok mes edukatores dhe fëmijës 1,2 ose 3 vjeç. Përmes kësaj mënyre të bashkëpunimit, fëmijët krijojnë besimin, sigurimin dhe vetëbesimin e tyre në raport me kujdestaren/edukatoren. Mirëpo, ky lloj komunikimi nuk do të thotë se duhet të aplikohet vetëm me fëmijët 0-3 vjeç, sepse edhe për fëmijët 4-5 vjeç kjo është një gjuhë simpatike, e dashur dhe shumë atraktive.

2.8. Zbatimi i lojës dhe aktiviteteve fizike me fëmijët

Përderisa fëmijët e moshës 0-3 vjeç për çdo ditë bien në kontakt me gjëra, fenomene dhe situata të reja, ata e kanë të shprehur interesimin për të eksploruar gjithçka që kanë përreth vetes dhe për të parë se çfarë mund të bëjnë me mendjet dhe trupat e tyre. Ata kanë nevojë të përhershme për lojëra të reja dhe aktivitete fizike dhe përherë kërkojnë të luajnë/eksplorojnë, qoftë në mënyrë individuale apo në grupe. Prandaj, loja është strategjia primare dhe parim kryesor i punës me fëmijët e moshës 0-3 vjeç dhe edukatorja që është në shërbim të fëmijëve të kësaj moshe duhet

të jetë e përgatitur profesionalisht për zbatimin e lojës dhe për kompleksitetin metodologjik, teknikat dhe mjetet adekuate më të përshtatshme të punës me ta. Meqenëse me fëmijët e kësaj moshe edukatorja nuk performon shumë komunikim verbal, as aktivitete përmbajtjesore, interaktiviteti kreativ dhe loja janë një proces i përhershëm me ta. Për të realizuar këtë, nevojitet inkurajimi i fëmijëve për të luajtur me imagjinatën e tyre dhe provokimi i saj nga ana e edukatores. Loja me fëmijët 0-3 vjeç të shumtën nevojitet të jetë spontane, megjithatë ajo duhet të përcillet e të udhëzohet nga edukatorja, me qëllim të nxitjes dhe argëtimit të fëmijëve, por edhe të përkujdesjes ndaj tyre. Loja spontane është e rëndësishme për ta, sepse u siguron atyre ndjenjën e lirisë, por njëkohësisht edhe të vetëkontrollit dhe vetëmenaxhimit. Përmes kësaj, atyre u mundësohet të mësojnë për veten se çka ata pëlqejnë e çka nuk pëlqejnë, pastaj përmes saj ata bëjnë gabime pa pasur presionin e gabimit ose dështimit.

Por, fëmijët e kësaj moshe, përveç preferencave për lojën e lirë e spontane, ata fillojnë të përjetojnë dëshirën për të kopjuar të rriturit që kanë rreth vetes dhe për të marrë iniciativa të krijimit të situatave të lojës. Në këtë periudhë (deri 3 vjeç) ata fillojnë të dinë edhe të planifikojnë lojën vetë dhe të realizojnë lojë të planifikuara nga dikush. Kjo i shpie ata kah pjekuria për të realizuar lojëra të planifikuara e të strukturuar. "Fëmijët e vegjël mësojnë duke bërë lojëra aktive, aktivitete/lojëra të pastrukturuar e të strukturuar (nëse fëmijët luajnë me borën në oborr, duke grumbulluar borën dhe duke u rrokullisur nëpër të, ata mësojnë njëkohësisht shumë gjëra nga kjo). Prandaj, krahas lojës së lirë, e domosdoshme për fëmijët 0-3 vjeç është edhe loja e strukturuar, kur fëmijëve u krijohet një mjedis stimulues nga ana e edukatores, përmes të cilit ata inkurajohen të eksplorojnë e të mësojnë gjëra të reja". (Murata, M.N.&Maeda, J. 2002).

Mirëpo, po ashtu, e domosdoshme është edhe përfshirja e edukatores, si pjesëmarrëse aktive, në të dyja llojet e lojërave dhe aktiviteteve fizike. Gjatë realizimit të tyre, ajo duhet të bëhet një me fëmijët: të luajë, të kërcëjë, të imitojë, të aktrojë, të bashkëndjejë me ta, duke u gëzuar, apo edhe duke u bërë se është e hidhëruar.

2.9. Përkujdesja për sigurinë, zhvillimin tërësor dhe edukimin e fëmijëve

Për shkak të kompleksitetit të punës me fëmijët e moshës 0-3 vjeç, edukatorja, krahas dijeve profesionale lidhur me zhvillimin dhe trajtimin e fëmijës sipas nevojave, duhet gjithsesi t'i zotërojë edhe disa vlera tjera personale, si: vullnet, frymëzim, intuitë, imagjinatë dhe afinitet për punën e përshtatur me fëmijët më të vegjël. Pa këto veti nuk mund të flasim për trajtim adekuat e cilësor të fëmijëve. Përveç këtyre, asaj i nevojitet edhe shumë angazhim dhe kondicion fizik, sepse i duhet të solidarizohet me fëmijët në çdo aspekt, si dhe duhet të ketë aftësi dhe gatishmëri të përhershme për vëzhgim dhe intervenim. Duhet të posedojë gatishmërinë e tillë, sepse fëmijët e kësaj moshe nuk njohin rregulla, nuk e kanë ndjenjën e gabimit apo fajësisë dhe janë krejtësisht të paparashikueshëm në ato që bëjnë. Kështu që edukatorja që punon me fëmijët 0-3 vjeç duhet të posedojë nivel të lartë të vigjilencës, me qëllim të stimulimit dhe të ndërhyrjes, aty ku paraqitet nevoja dhe aty ku krijohen situata të papërshtatshme për fëmijët.

Gatishmëria profesionale e një edukatore për punë cilësore me fëmijët 0-3 vjeç përfaqësohet përmes performancës së saj në disa aspekte kryesore, siç janë: niveli i kujdesit ndaj zhvillimit të gjithanshëm të fëmijës; angazhimi për plotësimin e nevojave dhe sigurisë fizike të fëmijës; përgjegjësia dhe aftësia për të qenë edukatore e mirë. Të gjitha kriteret e trajtuara më lart japin argumente përmbajtësore lidhur me këto aspekte të realizimit të punës së edukatores, përmes së cilave mund të vlerësohet puna e edukatores në shërbim të fëmijëve 0-3 vjeç.

Pyetjet e hulumtimit:

- Çfarë ndikimi ka moshja e madhe e edukatores në cilësinë e punës me fëmijët e moshës 0-3 vjeç?
- Cilat janë kapacitetet e edukatoreve të moshës 55-65 vjeç për përkujdesjen dhe trajtimin adekuat të fëmijëve 0-3 vjeç?

Hipoteza themelore

Ekziston lidhshmëri në mes të moshës së edukatores dhe cilësisë së punës së saj me fëmijët e moshës 0-3 vjeç.

Hipoteza ndihmëse

-Edukatoret me moshë të madhe nuk kanë shkathtësi fizike, as performancë të nevojshme profesionale, përgjatë punës me fëmijët 0-3 vjeç.

3. METODOLOGJIA**Modeli i hulumtimit**

Hulumtimi është empirik, me qasje përshkruese. Të dhënat teorike dhe empirike për realizimin e hulumtimit janë mbledhur nga burimet teorike profesionale, të publikuara edhe nga institucionet relevante të komunave të përzgjedhura si mostër. Hulumtimi ka karakter vlerësues të qasjes kualitative, kurse të dhënat janë përfituar përmes procesit të vëzhgimit, duke evidentuar performancën e edukatores në shumë aspekte të reflektimit të saj, në raport me fëmijën dhe zhvillimin e përgjithshëm të tij.

Qëllimi

Qëllimi i hulumtimit është të identifikojë dhe të evidentojë ndikimin e moshës në aftësitë dhe mundësitë e edukatoreve, që të kryejnë shërbimin e nevojshëm gjatë punës me fëmijët e moshës 0-3 vjeç.

Popullacioni dhe mostra

Në nivel vendi, sipas statistikave të MASHT 2017, janë 42 institucione parashkollore publike, kurse sipas të dhënave që kemi siguruar nga të gjitha këto institucionet parashkollore janë gjithsej 146 edukatore, që punojnë me fëmijët 0-3 vjeç. Për mostër të hulumtimit janë marrë 9 institucione parashkollore dhe gjithsej 21 motër edukatore ose afërsisht 22% e popullatës. Kriteret për përcaktimin e mostrës ishin: moshë (janë vëzhguar edukatoret e moshës mbi 55-vjeçare) dhe rajoni (janë përfshirë shumica e rajoneve të vendit: Gjakova, Peja, Gjiçani, Ferizaj, Mitrovica, dhe Prishtina).

Instrumentet

Si instrument për realizimin e pjesës empirike të hulumtimit, kemi shfrytëzuar protokollin e vëzhgimit, i cili është shfrytëzuar përgjatë aktivitetit ditor të edukatores me fëmijët dhe i cili na ka mundësuar marrjen e informacioneve specifike, faktike, për secilin aspekt të realizimit të punës me fëmijët e moshës 0-3 vjeç.

Procedura e mbledhjes së të dhënave

Mbledhja e të dhënave është realizuar në institucionet parashkollore, të cilat janë përcaktuar si mostër, kurse procesi i vëzhgimit është bërë gjatë orarit ditor të punës dhe pas informimit dhe dakordimit tonë paraprak me menaxhmentin e institucioneve.

Procedura e analizës së të dhënave

Përpunimi dhe analiza e të dhënave është bërë përmes programit SSPS, por, meqë procesi i hulumtimit është realizuar përmes vëzhgimit, nuk kemi bërë shumë specifika, përveç gjetjes së % për të konfirmuar vërtetësinë e instrumentit).

Është hartuar platforma e futjes së të dhënave, pastaj është bërë filtrimi i tyre, për të verifikuar saktësinë dhe validitetin e të dhënave. Futja e të dhënave është bërë duke respektuar saktësinë e tyre reale, nga terreni.

Përpunimi përfshin reflektimin teorik, për secilin kriter të analizuar, dhe paraqitjen grafike me komentimin e thjeshtë të të dhënave nga terreni.

4. REZULTATET

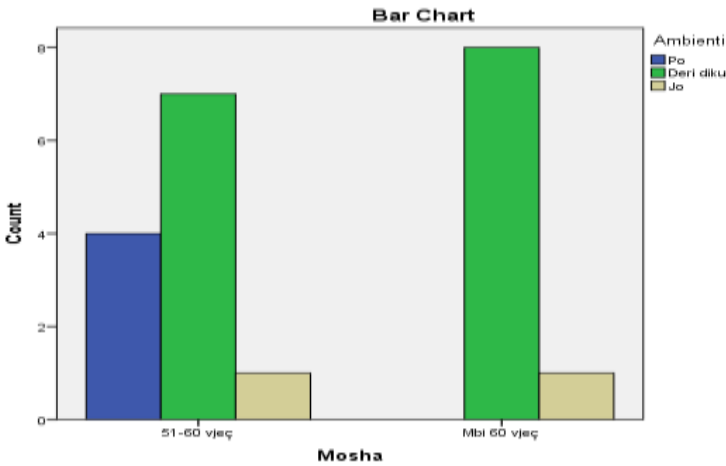
Gjetjet e këtij studimi janë një pasqyrë me të dhëna reale nga terreni, lidhur me problematikën që është në fokus të shqyrtimit. Këto rezultate reflektojnë mbi specifikat kyçe, të përkujdesjes dhe qasjes pedagogjike e zhvillimore të edukatoreve, ndaj fëmijëve 0-3 vjeç, me qëndrim tërëditor në institucione parashkollore. Aspektet, të cilat ishin si objektiva të këtij hulumtimi/ vëzhgimi, janë:

- Moshë e edukatores;
- Mjedisi i përshtatshëm i krijuar për fëmijët e moshës 0-3 vjeç;
- Klima e dashur për fëmijët 0-3-vjeç;
- Motivimi dhe aktivizimi i nevojshëm për fëmijët e moshës 0-3 vjeç;
- Zbatimi i fleksibilitetit dhe strategjive alternative, varësisht nga situatat e krijuara;
- Vëzhgimi i fëmijëve dhe identifikimi i nevojave individuale të tij;
- Raporti i afërt /miqësor dhe trajtimi edhe emocional i fëmijëve;
- Komunikimi me fëmijët edhe përmes gjuhës joverbale (shprehjes dhe gjuhës së trupit);
- Përkujdesja për sigurinë fizike, zhvillimin tërësor dhe edukimin e fëmijëve.

Për secilën nga këto aspekte, përveç formës grafike, pason edhe reflektim narrativ të asaj që është parë dhe evidentuar gjatë procesit të vëzhgimit.

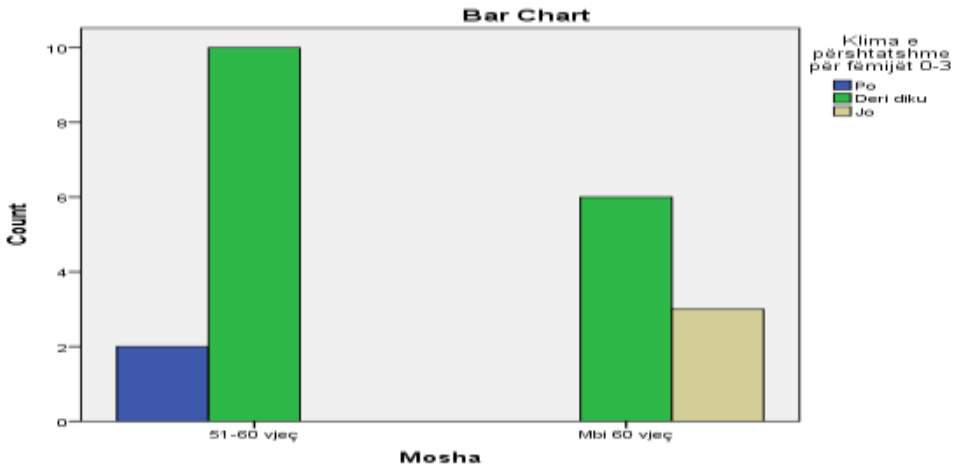
Tabela 1. Numri i edukatoreve të frekuentuara në raport me moshën

	Frequency	Percent
51-60 vjeç	12	57.1
Mbi 60 vjeç	9	42.9
Total	21	

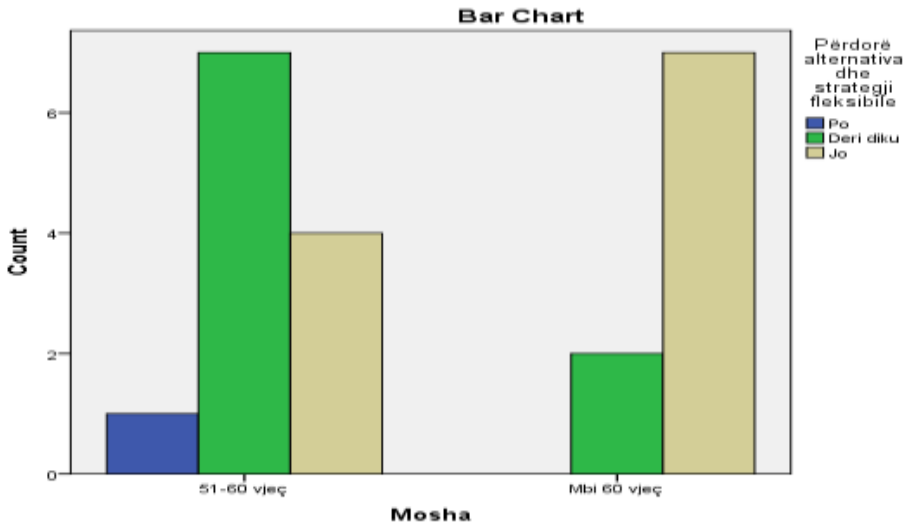
Grafiku 1. Ambienti i përshtatshëm për fëmijët e moshës 0-3 vjeç

Lidhur me këtë aspekt vëzhgimi, në bazë të asaj që kemi parë përgjatë hospitimit në institucionet e përzgjedhura parashkollore, mund të themi që edukatorët e vëzhguara, fare pak i kushtojnë kujdes organizimit dhe përshtatjes së ambientit ku qëndrojnë fëmija. Ato nuk improvizojnë sa duhet përgjatë përdorimit të mjeteve didaktike dhe lojërave, nuk janë atraktive në renditjen e inventarit, dekorit dhe hapësirës konform interesave, preferencave dhe mundësive të fëmijëve 0-3 vjeç. Mjetet didaktike që i kemi parë tek shumë edukatore ishin të materialeve joadekuate për moshën (ishin nga metali, nga druri dhe me kënde të thepisura). Po ashtu, shpesh kemi hasur edhe në prani të inventarit të panevojshëm e të papërshtatshëm për fëmijët (dollapë të përshkallëzuar, ku fëmijët ngjiteshin dhe ishin në rrezik të përmbysjes së bashku me të dhe të rrezikonin edhe fëmijë të tjerë). Kemi hasur edhe një anomali tjetër, ku struktura dhe ndërtimi i çerdhes së re (në Ferizaj) ishte krejtësisht i papërshtatshëm për fëmijët 0-3 vjeç, por edhe për ata më të rritur. Ndërtesa kishte plan shtëpie të banimit, ishte dykatëshe, fëmijët e vegjël defilonin shkallëve, për të dalë në kopsht të çerdhes, ose për t'u ushqyer në kuzhinë, gjë që në çdo moment mund të paraqesë rrezik për rrëzimin dhe lëndimin e fëmijëve.

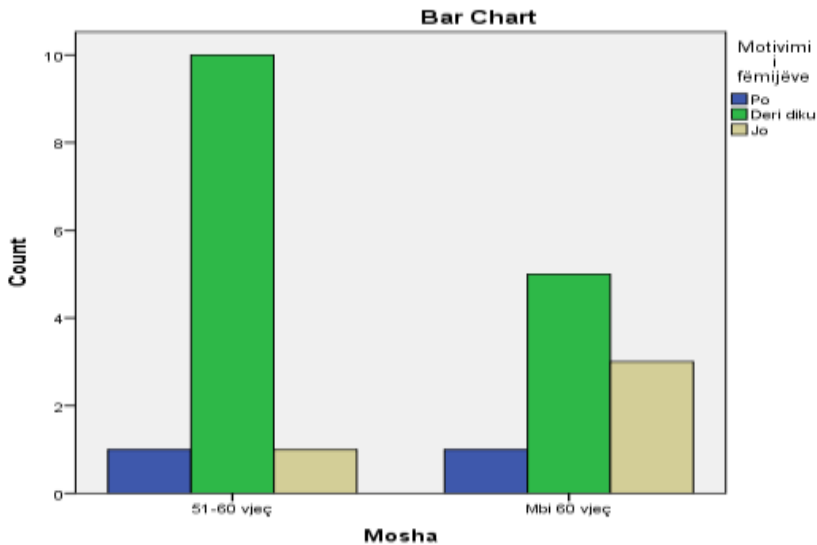
Grafiku 2. Krijimi i klimës së dashur për fëmijët 0-3 vjeç

Sa i përket klimës së krijuar nga edukatoret e moshës mbi 55-vjeçare, në ambientin e institucionit parashkollor ku fëmija ka qëndrim tërëditor, flet grafiku, sipas të cilit nga 21 edukatore të vëzhguara vetëm dy ofrojnë një klimë të duhur për fëmijët, 15 vetëm pjesërisht dinë apo mundën të krijojnë një klimë dhe raport të këndshëm, kurse 2 prej tyre kanë klimë krejtësisht të papërshtatshme në çdo aspekt, për fëmijët e moshës më të hershme. Sipas asaj që kemi parë në terren, shumica e edukatoreve të moshës mbi 55 vjeç, nuk duan, nuk dinë apo mundën të bëjnë përpjekje për sigurimin e një klime të pranueshme dhe të këndshme për fëmijët. Do të thotë ato ose nuk i dinë ose nuk e përfillin kureshtjen, dëshirat, nevojat dhe kapacitetet e fëmijëve me të cilët punojnë. Nga ana e tyre, nuk vërehet sa duhet përpjekje për t'ua përshtatur atyre qasjen, komunikimin dhe aktivitetet. Si pasojë e mungesës së një akomodimi të dëshirueshëm për fëmijët 0-3 vjeç, gjatë vëzhgimit, kemi hasur në fëmijë të ngrysur, të tensionuar, të bezdisur nga monotonia dhe në shumë fëmijë të mërëzitur, që qanin tërë kohën, pa u marrë askush me ta.

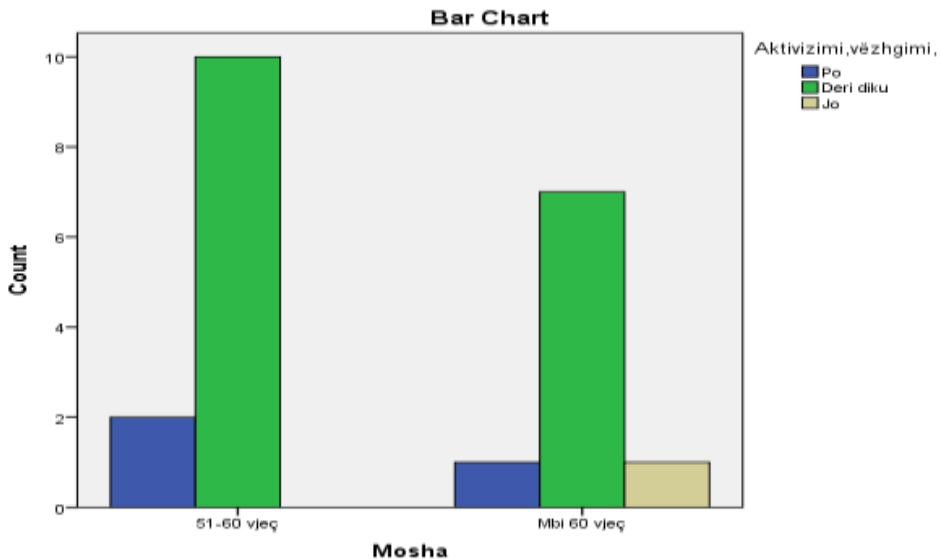
Grafiku 3. Përdor alternativa dhe strategji fleksibile me fëmijët 0-3 vjeç

Trajtim të nevojshëm, intervenim në kohë dhe në përshtatje me situatën e krijuar, zbatim të kreativitetit, ndryshim të pahetueshëm të asaj që ka planifikuar dhe qasje me strategji alternative kemi hasur vetëm te 2 nga 21 edukatore, te 15 të tjera këto veçori ishin të pranishme në masë të vogël, kurse te 4 edukatore përgjatë procesit të vëzhgimit gjatë punës së tyre me fëmijët nuk kemi vërejtur fare elemente të tilla, as përpjekje për përshtatshmëri dhe qasje më elastike ndaj reagimit të fëmijëve, nevojave apo kërkesave të tyre. Këto edukatore ishin mjaft statike, formale dhe më me rëndësi e kishin përmbushjen e aspekteve administrative të punës, realizimin e planit rutinor, duke kontribuar kështu më shumë në krijimin e heshtjes dhe qetësisë së imponueshme të fëmijëve, që nënkupton edhe pasivitetin, moszhvillimin, mospërfitimin e njohurive të reja dhe qëndrimin e tyre përballë fëmijëve më shumë si një mësuese sesa një kujdestare e afërt e fëmijëve, e cila motivon krijimin e një gjallërie të lojës, aktiviteteve dhe zhvillimit të fëmijëve të moshës 0-3 vjeç.

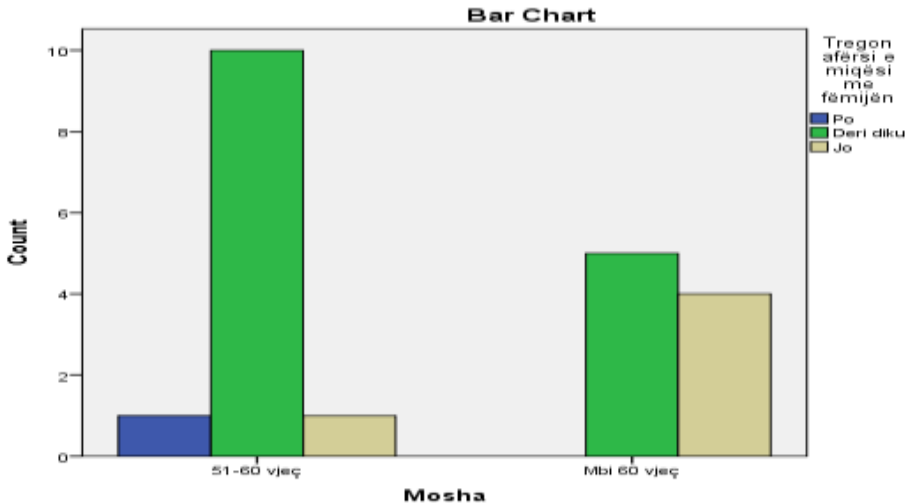
Grafiku 4. Motivimi dhe aktivizimi i fëmijëve

Sipas asaj që kemi parë në terren dhe që shihet në grafikun numër 4, shumë nga 21 edukatoret e vëzhguara reflektojnë që nuk duan ose nuk mundën të jenë më shumë atraktive, më të gjalla, më me humor të mirë, më miqësore në komunikim, në qëndrim dhe në përkujdesje. Gjatë qëndrimit me fëmijët, ato zakonisht janë mjaft formale, kanë qëndrim serioz, performancë mjaft shkollarizuese (që është më shumë specifike e një mësueseje sesa e një edukatoreje të fëmijëve 0-3 vjeç) dhe janë të ngurta e jo motivuese për fëmijët e moshës më të vogël, me të cilët punojnë ato. Si pasojë e edukatoreve të tilla, gjatë vëzhgimit kemi hasur në fëmijë të padisponuar, të tensionuar dhe që nuk tregojnë dëshirë për komunikim, për përfshirje në lojë apo në aktivitete.

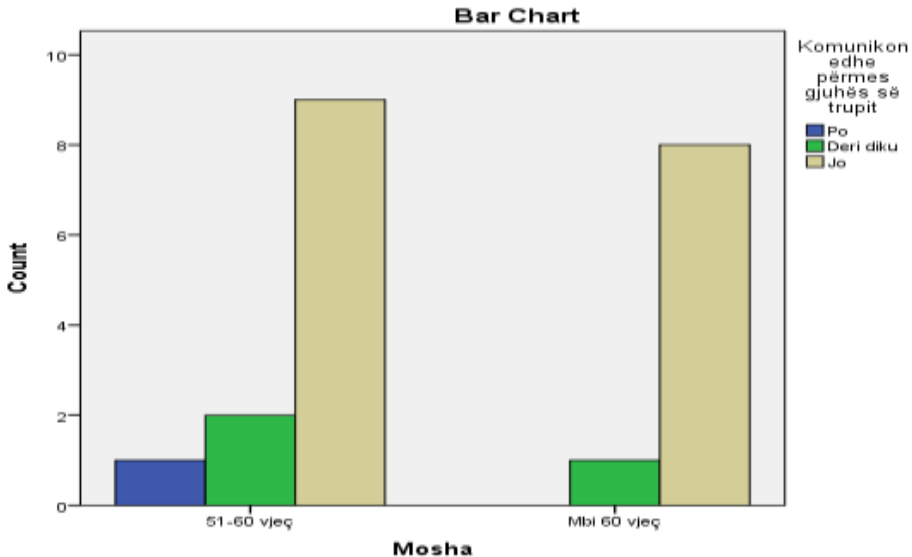
Grafiku 5. Vëzhgimi i fëmijës dhe identifikimi i nevojave individuale të tij

Sa e kemi hasur këtë specifikë me rëndësi kyçe për punën e edukatoreve me fëmijët e moshës 0-3 vjeç tregojnë të dhënat jo të kënaqshme të këtij grafiku. Këtu shihet që, përgjithësisht, pothuajse të gjitha edukatoreve të vëzhguara nuk u bën shumë përshtypje nëse fëmija është i dëshpëruar, i ngrysur, nëse ai rri i tërhequr, nëse është i ashpër me shokët, nëse fëmija nuk ha apo nuk luan. Pra, shumica e edukatoreve pak merreshin me këto detale, kurse një pjesë e edukatoreve nuk merreshin fare me to, duke e konsideruar që kjo është natyra normale dhe e zakonshme e fëmijës 0-3 vjeç dhe ai pa ndonjë shkak mund të qajë, të mbajë inat, të mos hajë, të rrijë i heshtur etj. Çështja e vëzhgimit dhe e identifikimit të nevojave të fëmijës te shumica nga 21 edukatorët e vëzhguara nuk është objektive e planit të tyre të punës, gjë që vërehej përgjatë qëndrimit ditor dhe përkujdesjes së tyre për fëmijët 0-3 vjeç. Kurse rëndësia e këtyre indikacioneve të lartpërmendura, të gjendjes fizike dhe emocionale të fëmijës, nuk është e thjeshtë, ashtu siç duket. Të gjitha këto kanë një kuptim më të thellë dhe secila nga këto shpreh një nevojë, një problem fizik apo emocional, një nevojë ose një gjendje jostabile shëndetësore të fëmijës, mostrajtimi i të cilave mund të ketë pasoja të ndryshme për të ardhmen e tij.

Grafiku 6. Raporti i afërt /miqësor dhe trajtimi emocional i fëmijës

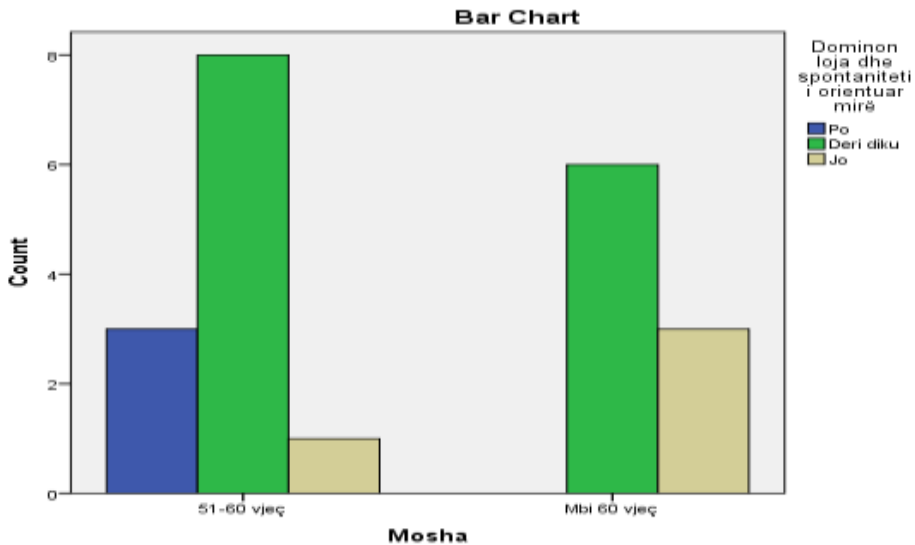
Sipas asaj që kemi parë dhe evidentuar gjatë procesit të vëzhgimit lidhur me këtë specifikë të rëndësisë së veçantë, për punën me fëmijët e moshës 0-3 vjeç, e që është paraqitur përmes këtij trafiku, gjëja me të cilën më së paku merren edukatorët tona është “leximi” i shprehjes dhe reflektimit fizik e emocional të fëmijëve. Kjo është një çështje me rëndësi vitale për fëmijën, sepse gjendja emocionale, në një mënyrë, është përcaktuese e gjendjes së përgjithshme të fëmijës (të njeriut në përgjithësi e të fëmijës në veçanti) dhe trajtimi i duhur emocional i fëmijës nga ana e edukatores është i një gjë e domosdoshme. Krijimi i afërsisë së edukatores me fëmijën, qasja miqësore, komunikimi dhe sqarimi individual me të, ndihmojnë në tejkalimin e shqetësimeve të fëmijës, në tejkalimin e mospranimit dhe refuzimit të fëmijës për të qëndruar në institucion dhe zbut ndjenjën e vetmisë dhe pasigurisë që përjeton fëmija, kur është në një ambient jashtë shtëpisë dhe me njerëz të huaj. Prandaj, neglizhenca e përpjekjes për krijimin e miqësisë/afërsisë me fëmijën dhe përkujdesjes ndaj gjendjes emocionale të fëmijës është një lëshim i madh profesional nga ana e edukatores, gjë që e kemi hasur si mjaft të theksuar gjatë procesit të vëzhgimit.

Grafiku 7. Komunikon me fëmijët edhe përmes gjuhës joverbale, shprehjes dhe gjuhës së trupit

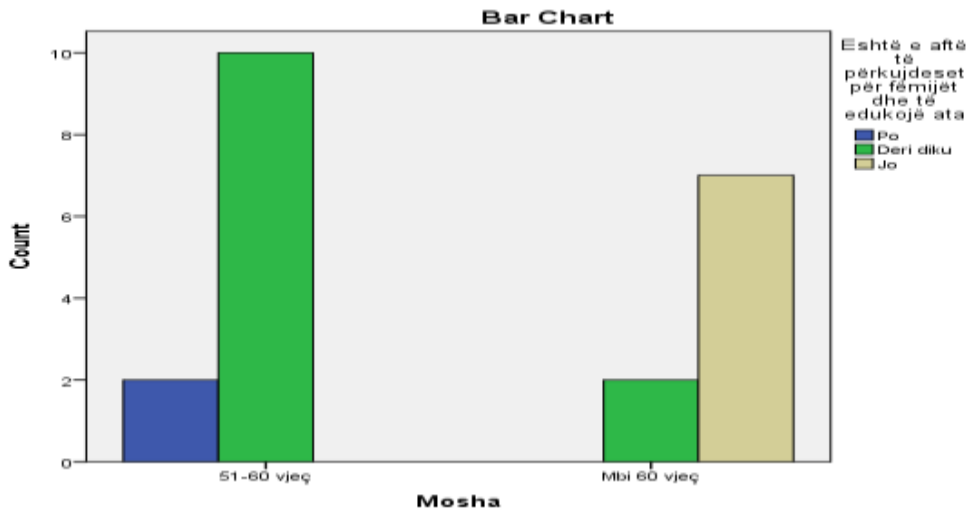
Komunikimi i përgjithshëm i edukatoreve të vëzhguara me fëmijët e moshës 0-3 vjeç është i paktë. Niveli i këtij komunikimi me fëmijët 0-2 vjeç arsyetohet deri diku, por është i pajustificueshëm një komunikim i tillë (i mangët) me fëmijët e moshës 2-3 vjeç, me të cilët mund të realizohet komunikim më përmbajtjesor, përmes të cilit krijohen raportet e afërta reciproke, krijohen marrëveshje dhe mund të realizohen aktivitete dhe lojëra të planifikuara. Kurse komunikimin joverbal: përmes syve, përmes mimikës së fytyrës, përmes gjuhës/lëvizjes së trupit, përmes elasticitetit të ritmit të zërit etj. (gjuhë këto që fëmija 0-3 shumë me kënaqësi i pranon dhe i kupton), edukatorët e moshës që ne i kemi vëzhguar e zbatojnë fare pak. Nivelin e këtij lloji të komunikimit e tregon trafiku i mësipërm, që është rezultat i të dhënave nga terreni.

Nëse jo për shkak të panjohurive profesionale të qasjes ndaj fëmijëve, ky fakt mund të ndodhë për shkak të moshës dhe amortizimit të gjithanshëm që ajo e shkakton.

Grafiku 8. Dominojnë loja dhe spontaniteti i orientuar mirë

Aktiviteti, loja dhe spontaniteti i orientuar mirë pak janë të zbatueshme nga ana e edukatoreve të vëzhguara, e posaçërisht të atyre mbi 60 vjet, të cilat punojnë me fëmijët 0-3 vjeç. Gjatë qëndrimit me fëmijët dhe realizimit të lojës e aktiviteteve, ato të shumtën janë të papërfshira, kanë qëndrim indiferent, jotërheqës e atraktiv për fëmijët dhe kryesisht reflektoheshin jostimuluese për angazhim dhe përfshirje të fëmijëve në to. Edukatorët përgjatë performancës së tyre profesionale në raport me fëmijët të krijojnë bindjen që fëmijët e moshës 0-3 vjeç ato më shumë i trajtojnë si trupa fizikë sesa si qenie inteligjente dhe emocionale, për të cilët duhet të kenë me shume kujdes, respekt dhe seriozitet. Këto fakte mund të jenë për shkak të pamjaftueshmërisë së informacioneve profesionale, por shihet që më shumë për shkak të moshës, sepse secila edukatore e vëzhguar mbi 55 vjeç i kishte minimale mundësitë, interesimin dhe kondicionit i tyre, për pjesëmarrje në lojëra dhe aktivitete fizike me fëmijët. Ato me shumë vështirësi angazhoheshin edhe kur ishte e nevojshme për kujdesja dhe kërkesa individuale e fëmijës. Përveç në pasivitetit të tyre përgjatë lojës së fëmijëve, ato nuk tregoheshin shumë aktive as për ecurinë e duhur të lojës apo aktivitetit dhe nuk ndërhynin kur devijonte situata as nuk intervenonin për të orientuar dhe finalizuar lojën në mënyrën e duhur.

Grafiku 9. Është e aftë të përkujdeset për zhvillimin dhe edukimin e fëmijëve

Për shkak të moshës së vogël dhe nevojës për trajtim të shumanshëm të fëmijëve 0-3 vjeç (përkujdesje fizike, higjienike, ushqyerje, angazhim për zhvillim të gjithanshëm etj.), nga edukatorja kërkohet trajtim shumë kompleks, për të cilin ajo duhet të ketë predispozita profesionale gjithsesi, por edhe të mirëqenies fizike, në mënyrë që të mund të kryejë shërbimet e nevojshme të fëmijëve dhe për të edukuar ata. Kurse edukatorët që ne i kemi vëzhguar, sipas reflektimit të tyre gjatë vëzhgimit, posedojnë nivel shumë modest të këtyre predispozitave dhe aftësive për qasje të nevojshme ndaj fëmijëve 0-3 vjeç dhe përpjekje për edukim fillestar të tyre, gjë e cila konkretizohet nga tabela e mësipërme.

5. PËRFUNDIM

Rezultatet e këtij hulumtimi vërtetuan hipotezën se mosha është indikator i cilësisë së punës së edukatoreve që punojnë me fëmijët e moshës 0-3 vjeç. Këto rezultate argumentojnë se mosha drejtpërdrejt ndikon në kufizimin e aftësive profesionale dhe të shkathtësive individuale të edukatores, të cilat reflektojnë në këto specifika të punës së saj; në krijimin e mjedisit dhe

klimes të favorshme për fëmijët 0-3 vjeç, në motivimin e fëmijëve për lojë dhe aktivitete, në zbatimin e strategjive dhe fleksibilitetit sipas situatave të krijuara, në vëzhgimin e fëmijëve, në identifikimin e përparësive dhe nevojave individuale të fëmijëve, në krijimin e raportit miqësor me fëmijët, në komunikim të afërt dhe gjuhë atraktive joverbale (në përdorimin e/gjuhës së trupit) me fëmijët, në përkujdesje për sigurinë fizike, zhvillimin tërësor dhe edukimin e fëmijëve 0-3 vjeç.

Gjatë vëzhgimit të punës së edukatoreve të moshës mbi 55 vjeç, kemi evidentuar vështirësitë që kanë, përgjatë shërbimit të tyre ndaj fëmijëve 0-3 vjeç. Ato e kanë sfiduese çështjen e përpjekjeve për zhvillimin tërësor të fëmijës, por edhe më sfidues e kanë ballafaqimin me mirëqenien e fëmijës, përkujdesjen fizike dhe sigurinë e tij në ambientin ku ai bën pjesën më të madhe të ditës. Themi se i kanë sfiduese këto, sepse fëmijët 0-2 vjeç janë pothuajse krejtësisht të varur nga i rrituri (kurse ata 3 vjeç janë pjesërisht) dhe kanë nevojë permanente për: ushqyerje, veshje dhe mbathje, higjienë të veçantë dhe për kujdes e vigjilencë të përhershme, për evitimin e rreziqeve, të cilat fëmijët e paparashikueshëm të kësaj moshe dinë t'i krijojnë në çdo moment.

Këto bëjnë që puna e edukatores të jetë me specifika e përgjegjësi të veçanta, për të cilat ajo, përveçqë duhet të jetë e përgatitur profesionalisht për trajtim të fëmijëve, gjithsesi duhet të posedojë edhe kondicion e gjendje stabile fizike dhe shëndetësore, gjë e cila tek edukatorët e moshës mbi 55 vjeç që i kemi vëzhguar, ishte e paktë.

Një fakt tjetër i pranishëm, pothuajse tek të gjitha edukatorët e vëzhguara, është se ato gjatë qëndrimit me fëmijët nuk janë sa duhet atraktive, kreative, e as motivuese në shfrytëzimin e kohës me fëmijët, pastaj kohën/aktivitetet nuk i harmonizojnë sipas nevojave të fëmijëve apo sipas situatave spontane, të krijuara nga ata. Kurse, ato janë të ngulfatura/ të varura nga rutinat fikse e formale, si dhe nga plan/programet e dokumentet administrative, të cilat janë pothuajse të improvizuara e jofunksionale. Kjo ishte e pranishme, edhe pse dihet që parim kyç për punën me fëmijët 0-3 vjeç janë loja, liria dhe spontaniteti, sepse natyra e fëmijëve të kësaj moshe është e tillë, që nuk kanë nevojë shumë për rregulla, për rutina dhe disiplinë strikte. Në situata të tilla fëmija nuk mund të jetë i kënaqur me

klimën, mjedisin dhe qasjen e komunikimit që i ofrohet. Ndërkaq, “vetëm nëse është i lumtur, ai është i gatshëm të zhvillohet si e sa duhet të mësojë njohuri të reja dhe të edukohet” (Smadar, Moshel, 2014).

Nga hulumtimi dhe shqyrtimi i këtij problemi (mosha e madhe e edukatoreve që punojnë me fëmijët 0-3 vjeç) konkludojmë se pjesa më e madhe apo mbi 70% e edukatoreve të vëzhguara gjatë realizimit të shërbimit të tyre në Institucionin Parashkollor nuk ofronin shërbim të duhur cilësor dhe adekuat për moshën, kapacitetet, nevojat dhe kërkesat e fëmijëve 0-3 vjeç. Po ashtu, gjetjet tregojnë që njëra ndër shkaqet e kësaj gjendjeje është mosha, sepse, përveç gjendjes fizike në të cilën shumë nga ato ishin (me mbipeshë, të zbehura, me frymëmarrje të çrregullt, me shtangim dhe ngadalësim të funksionimit fizik të tyre), ato ankoheshin edhe për sëmundje që nuk dukeshin, si hipertensioni i gjakut, aritmia, diabeti etj., të cilat i bëjnë ato të jenë të pasigurta dhe me paaftësi për ta kryer punën e tyre (përkujdesjen ndaj fëmijëve 0-3 vjeç). Bazuar në këto fakte dhe në rezultatet shkencore që faza me optimale për zhvillimin e përgjithshëm e në veçanti të trurit të individit është mosha 0-3 vjeç. Ky nivel edukimi (niveli 01) kërkon masa shtesë të trajtimit dhe përkushtimit, si nga politikëbërësit, ashtu edhe nga të gjithë kompetentët që merren me zhvillimin dhe mirëqenien e fëmijëve të kësaj moshe.

Si përfundim, mund të thuhet që nga ky hulumtim (përmes vëzhgimit) rezulton fakti që mosha e madhe e edukatoreve në shërbim të fëmijëve 0-3 vjeç është një rrezik permanent jo vetëm për zhvillimin e fëmijës, por edhe për jetën e tij të tanishme e të ardhme, sepse gjendja shëndetësore e pjesës më të madhe të tyre është e tillë që, gjatë plotësimit të nevojave të tyre individuale (pastrimit, ushqimit, largimit fizik nga ndonjë rrezik i krijuar.), atyre fëmija mund edhe t’u bjerë nga dora dhe të shkaktohen pasoja të pakorrigjueshme për shëndetin dhe jetën e fëmijës.

6. REKOMANDIME

- Të bëhet monitorimi dhe inspektimi i edukatoreve nga kompetentë profesionistë të shëndetit, zhvillimit dhe mirëqenies së fëmijëve 0-3 vjeç;

- Të vlerësohet gjendja aktuale në edukimin parashkollor, e posaçërisht në nivelin 0-3 vjeç të këtij edukimi dhe në bazë të kësaj të bëhen strategji dhe reforma për realizimin e tij;
- Të shqyrtohet mundësia e zvogëlimit të moshës maksimale të edukatoreve, që punojnë me fëmijët 0-3 vjeç;
- Të reduktohet numri i fëmijëve te grupet 0-3 vjeç, sepse kemi hasur në grupe me numër të madh (deri 18 fëmijë), i cili pamundëson përkujdesje dhe trajtim të favorshëm, nga ana e edukatores.

Thënë përfundimisht, burimet teorike lidhur me përkujdesjen dhe trajtimin e fëmijëve 0-3 vjeç në institucione parashkollore dhe të dhënat nga terreni, që përfaqësojnë praktikën nga 9 institucionet tona parashkollore publike, kanë diferencë esenciale, që do të thotë se edukimi parashkollor, niveli 01, duhet të reformohet, në mënyrë që fëmijët 0-3 vjeç, me qëndrim ditor në institucion, të kenë nga ana e edukatores një trajtim më të favorshëm, për argëtim, zhvillim dhe edukim të tyre. Lidhja e hershme dhe e duhur mes fëmijës dhe edukatores ka ndikim të jashtëzakonshëm dhe reflekton gjatë gjithë jetës së tij.

Referencat

1. Hoxha, Cekani, E., 2010, Botimi i tretë, „Libri i mësueses së arsimit parashkollor” Polis, Tiranë
2. KEDP, „Libri me udhëzime për situatat me nxënësin në qendër” Botimi i III-të, ,
3. Menaxhimi i klasës ,2018, „Modul trajnimi për kujdestar dhe edukator që punojnë me fëmijët 0-3 vjeçar”- UNICEF
4. Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë, 2008, Ligji për arsimin në komunat e Kosovës
5. Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë, 2015, „Udhëzues praktik për zbatimin e dokumentit të Standardeve të Zhvillimit në Fëmijërinë e Hershme 0-6 vjet”
6. Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë, 2006, „Kurrikula për edukimin parashkollor 3-6 vjet”
7. Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë, 2006 „Ligji për edukimin parashkollor”

8. Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë, 2006 „Standardet e përgjithshme të edukimit parashkollor 3-6 vjet”
9. Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë ,2011, „Standardet e Zhvillimit dhe të Mësuarit në Fëmijërinë e Hershme 0-6vjet”.
10. Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë,2010, „Plani Strategjik i Arsimit të Kosovës 2017-2021” (PSAK)
11. Montesori,Maria, 2009,„Zbulimi i fëmijës-Pedagogjia shkencore për kopshtet”
12. Nikoliq, Stanisha ,2010 “Bota e psikës fëmijërore”
13. Novara, Daniele, 2008, „Majeutika Edukative-Metodologji pedagogjike inovative në Qendrat Edukative për Fëmijë”
14. Rukiqi, Shpend ,2014, „Mësimdhënia kreative”
15. Selmani, Lefter & Zisi, Aurela, 2006, „Konceptimi dhe organizimi i veprimtarisë mësimore - edukative në arsimin parashkollor”
16. Smardar,Moshel (2014), „Early childhood education as a means for reducing inequality”
17. Shala, Merita-2015 „Vlerësimi i problemeve emocionale dhe të sjelljes tek fëmijët e moshës 2-5 vjeçare në Kosovë që ndjekin një program të edukimit parashkollor”.
18. Udhëzim Administrativ-,2015, „Normativi mbi kuadrin profesional të arsimit të përgjithshëm”-MASHT.
19. Vadahi, Fatmir, 2002, „Pedagogjia parashkollore”, Shkodër,
20. Voughan Maureen Samms, 2010, „Improving early childhood development 0-3 year olds”
21. Woods Peter, 1995, „Philadelphia,„Teachers kreative in primary school”.
22. World Child Kosova, 2017, „Aktivitetet kreative”, Prishtinë
23. (<http://missbonus.ru/sq/lev-vygotskii-o-vospitanii-detei-v-rannem-detstve-nikto-ne-ymeet-lgat/>)
24. <https://www.amazon.com/Child-Development-Laura-Berk-ebook/dp/B0080K3KX6>
25. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1350293X.2011.574404>
26. <http://michaelolaf.net/BirthTwoToThree.html>
27. <https://www.montessoritraining.net/diploma-programs/infant-toddler-0-3/curriculum-samples>
28. <https://www.healthlinkbc.ca/healthlinkbc-files/child-development-birth-3-years>
29. https://www.researchgate.net/publication/227274357_Structured_Play_for_Preschoolers_with_Developmental_Delays